

GO'ZAL HAZRATQULOVA,

Turon universiteti, o'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

O'ZBEK VA KOREYS TILLARIDA YOSHLAR SLENGI: NAZARIY QARASHLAR TAHLILI

Annotatsiya. Ushbu maqolada nostandart til hodisasi sifatida milliy til ichida rivojlanayotgan yoshlar slengi o'zbek va koreys tilidagi namunalardan foydalangan holda tadqiq etilgan. Shuningdek, slengga doir nazariy qarashlar tadrijiy tahlil etilgan. Jamiyatning muhim ijtimoiy qatlamlaridan sanalgan yoshlar nutqi so'zlashuv hamda adabiy til taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Odatda kundalik muloqotda biz o'z ma'nosidan uzoqlashgan slenglarni turli ijtimoiy tarmoqlarda, badiiy matnlar va filmlar tarjimasida uchratamiz. Ushbu birliklar orqali uzatilgan axborotlarni o'z ma'nosida qabul qilish, albatta, kommunikatsiya jarayonining buzilishiga olib keladi. Ushbu tadqiqotda ularning o'zbek va koreys tillaridagi o'rni va nazariy ahamiyatiga to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: jargon, sleng, ibora, argo, o'zlashma so'z, kontaminatsiya, mobil sleng, metafora.

Abstract. This article examines youth slang—a non-standard linguistic phenomenon developing within the national language – using examples from Uzbek and Korean. Theoretical perspectives on slang are also analyzed in chronological order. The speech of young people, who constitute an important social stratum of society, plays a significant role in the development of both colloquial and literary language. In everyday communication, we regularly encounter slang expressions that have shifted away from their original meanings – in social media, literary texts, and film translations. Interpreting the information conveyed by such units literally inevitably leads to a breakdown in the communication process. This study examines the role and theoretical significance of these units in the Uzbek and Korean languages.

Keywords: jargon, slang, idiom, argot, loanword, contamination, mobile slang, metaphor.

Joriy asrning oxirgi o'n yilligida dunyo tillarining leksik tarkibida keskin va tizimli yangilanishlar kuzatilmoqda. Ushbu jarayonlarning tayanch omillaridan biri tilning jadal demokratlashuvidir. Xususan, o'zbek va koreys tillarining leksik sathi ijtimoiy tarmoqlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli qurilmalarning tezkor rivojlanishi natijasida doimiy ravishda boyib hamda yangilanib bormoqda.

Ushbu jarayonlar faqat kundalik turmush in'ikosi emas, balki har bir tilning ichki taraqqiyoti mexanizmlarini ham sezilarli darajada jadallashtirmoqda. Zamonaviy so'zlashuv nutqiga taalluqli sanalgan emotsional-ekspressivlik, dinamiklik, originallik hamda ma'lum yo'sindagi ijtimoiy "berkitilganlik" (*kodlanganlik*) singari sifatlar bugungi kunda ko'plab tadqiqotchilar va tilshunos olimlar e'tiborini o'ziga qaratmoqda. Shu sababli tillardagi zamonaviy slenglar, jargonlar hamda mobil kommunikatsiya birliklarini pragmatik va sotsiolingvistik aspektlarda tadqiq qilish dolzarb ilmiy masalalardan biri sanaladi.

So'nggi yillarda barcha tillar singari o'zbek va koreys tillarining lug'at fondi faol ravishda kengayib bormoqda. Bu jarayonda dastlab ma'lum ijtimoiy guruhlar muloqotida ishlatilgan leksikaning milliy til tizimiga kirib kelishi muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada sleng birliklari

sekinlik bilan til egalarining turli xil sohalariga singib boradi va hatto ularning ba'zi elementlari, ya'ni hosila sememalari izohli va me'yoriy lug'atlarda o'z o'rnini topa boshlaydi.

Mazkur jarayon slengning faqat cheklangan ijtimoiy qatlam doirasida emas, balki katta kommunikativ maydonda faol qo'llanilayotganini ko'rsatadi hamda ta'kidlangan tillarning dinamik va ochiq tizimligini isbotlaydi. Nolingvistik vositalar sanalgan raqamli kommunikatsiya, yoshlar submadaniyati, globallashuv va ijtimoiy tarmoqlar faol tillarning barchasiga ta'sir etmoqda. Dastlab, "quyi uslub" yoki "chekka nutq" hisoblangan sleng birliklari bugungi kunda uslubiy betaraflashuv jarayonini o'tkazmoqda. Ular xos funksiyalarning kengayishi nafaqat norasmiy muloqotda, balki publitsistik hamda media matnlarda qo'llanish doirasini oshirmoqda. Keyinchalik me'yorlashuv bosqichiga o'tib, lug'atlarda o'z aksini topmoqda. Ushbu jarayon demokratlashuv hamda desakralizatsiya tendensiyalari orqali tilshunoslikda izohlanmoqda. Slenglarning tilning lug'at sathiga kirishi uning ijtimoiy qatlam tomonidan qabul qilinganini hamda kommunikativlik kasb etganligini anglatadi. Shu sababli o'zbek va koreys tiliga taalluqli slenglar yoshlar nutqining identifikatori sanalib, ijtimoiy guruhlar o'rtasida kommunikativ "ko'pri" vazifasini bajaradi. Shuningdek, zamonaviy madaniyatning lingvistik ko'zgusi sifatida talqin etiladi.

I.Xisn tomonidan tuzilgan izohli lug'atda sleng **“암호말”** (Amho mal- kodlangan so'z) boshqa ijtimoiy qatlamlar tushunmasligi uchun ishlatiladigan nutqiy shifr sifatida talqin etiladi [**국어학자 일석(一石) 이희승(1896-1989)이 1961년 230,000여 어휘를 수록하여 편찬한 국어사전**]. Ushbu ta'rif slengning asosiy kommunikativ funksiyalaridan biri sanalgan eksklyuziv mexanizmni ifodalaydi. Atamada slengning faqat leksik mohiyati emas, balki sotsiolingvistik xususiyati ham yoritib beriladi. Xususan, sleng birliklarining ma'lum ijtimoiy qatlam (talabalar, yoshlar va internet foydalanuvchilari va bosh.) kishilarini "begona" va "mahalliy" qismlarga ajratishi guruh ichidagi identifikatsiya vositalari yordamida amalga oshiriladi. Kommunikativ himoya mexanizmi, ya'ni tashqi auditoriya uchun u anglatgan ma'no yopiq sanalib, nutq faqat ichki guruh a'zolari doirasida tushuniladi. Neologizmlar, metaforalar, abrivaturalar hamda semantik o'zgarishlar, albatta, "kodlangan" nutqda, ya'ni lingvistik kreativlik maydonida shakllanadi.

I.Xisn bergan ta'rif slengni nafaqat oddiy so'zlashuv unsuri, balki ijtimoiy kodlangan tizim sifatida yondashish imkonini beradi. Sleng ijtimoiy chegaralarni anglatuvchi belgilar tizimi bo'lib, submadaniyatlarning lingvistik identiteti hamda madaniy kommunikatsiya strategiyalarining bir bo'lagi sanaladi. Shu bois mazkur tillardagi sleng birliklarini tadqiq etish nafaqat leksik-semantik, balki diskursiv, pragmatik va sotsiolingvistik yondashuvlarni talab etadi.

Kim Min Su slengni aniq ijtimoiy qatlamlar, submadaniy jamoalar hamda muayyan kasb egalari nutqida shakllangan, maxsus ijtimoiy qatlamlar orasida ishlatiladigan o'ziga xos leksik birliklar majmuasi sifatida ta'riflaydi [**일제강점기 국어학자 이규영(1890-1920)이 1916~1919년경에 집필한 문법표와 국어자료를 집대성한 학술서**]. Mazkur e'tirof slengni sotsiolingvistik birlik sifatida talqin etadi hamda uning ma'lum qatlamga xoslik funksiyasini markazga olib chiqadi. Uning fikriga ko'ra, sleng – til yordamida jamiyatdagi turli qatlamlar va submadaniyatlarni ajratib ko'rsatuvchi ijtimoiy differensiallashuv vositasi. U kommunikativ tejamkorlik, ya'ni muayyan guruh ichida oniy, semantik jihatdan zich sanalgan birliklar yordamida tez hamda samarali muloqotni amalga oshiruvchi vositadir. Sleng birliklari foydalanuvchilarning "biz" tushunchasini hosil qiladi va identitetni mustahkamlovchi omil sanaladi. Bu yondashuv slengni nafaqat "norasmiy so'zlashuv" darajasida, balki ijtimoiy guruhning lingvistik in'ikosi sifatida ko'rish imkonini beradi. Sleng – bu jamiyatdagi avlodlar farqi, madaniy qarashlar va kasb tafovutlarining tilda akslanishidir.

Ushbu qarashlardan kelib chiqadigan bo'lsak, sleng leksik innovatsiyaning manbai, til taraqqiyotida periferiyadan markazga ko'chuvchi birlik va til normalarining qayta tartiblanishiga ta'sir etuvchi omildir.

Rus tilshunosi A.D.Shveyser slengni soʻzlashuv nutqida faol qoʻllanuvchi va emotsional-ekspressiv boʻyoqqa ega hamda adabiy til meʼyorlarida aks etmagan soʻzlar, barqaror birikmalar deb taʼriflaydi [Швейцер 1963:216]. Tilshunos slengning uslubiy va funksional jihatlarini markaziy tushuncha sifatida eʼtirof etib, uni emotsional-ekspressivlik bilan oʻlchanadigan leksika, yaʼni slengga xos birliklar nutqda axborot berishdan tashqari, baholash, hissiy taʼsir oʻtkazish hamda munosabat bildirish vazifalarini bajaradi. Ushbu birliklarning yozma nutq uslublaridan koʻra ogʻzaki muloqotda aktuallashuvi faol sanaladi. Bu kabi yondashuv slengni til tizimining perferik hamda dinamik rivojlanuvchi qatlami ekanligi koʻrsatadi. A.D.Shveyser konsepsiyasiga koʻra, slenglar adabiy nutq hamda norasmiy nutq orasidagi chegarani belgilash orqali ichki kontrast hosil qiladi hamda tilga xos ekspressivlik imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Yuqoridagi taʼriflardan farqli ravishda sleng, A.D.Shveyser nazariyasiga koʻra, kommunikativ ehtiyojlar markazida oʻzgarib, yangilanib boruvchi uslubiy manba sifatida meʼyorlashadi.

Tilshunos olim V.A.Xomyakovning taʼkidlashicha, sleng – bu maʼlum davr uchun turgʻun boʻlgan, keng yoyilgan hamda hamma uchun tushunarli boʻlgan ijtimoiy-nutqiy mikrotizm sanalib, u ogʻzaki nutqda amal qiladi [Хомяков 1971:102]. Uning leksik tarkibi toʻliq emotsional-ekspressiv konnotatsiyaga ega boʻlib, odatda axloqiy, ijtimoiy estetik, tilga xos va boshqa turli anʼanalar, “avtoritetlar” masxara va kinoyani anglatadi. V.A.Xomyakov slengni stilistik va sotsiolingvistik jihatdan murakkab tizim sifatida baholaydi. U oddiy norasmiy nutq uslubigina boʻlib qolmay, balki mikrotizm, yaʼni umumtil tarkibida oʻziga xos qoidalari, birliklari hamda funksiyalariga ega nisbatan erkin qatlamdir. Sleng muayyan bosqichda aktiv boʻladi va vaqt oʻtishi bilan yangilanadi yoki oʻz ahamiyatini yoʻqotadi. U emotsional-ekspressiv yadroga ega boʻlgan leksika orqali ijtimoiy aloqalarni ifodalab, koʻpincha istehzo, tanqid, masxara hamda norozilikni ifodalash vositasi boʻlib xizmat qiladi. V.A.Xomyakovning tavsifida sleng kommunikativ qulaylikdan tashqari, ijtimoiy ongning, avlodlararo tafovutlar hamda madaniy kontrastning lingvistik ifodasidir.

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, oʻzbek va koreys tillarida slenglar nostandart boʻlsa-da, bir vaqtning oʻzida adabiy tilga yaqin, shuningdek, maʼlum darajada “kodlangan”, ekspressivlikka ega va ijtimoiy hamda kasbiy guruhlarining lingvistik mahsuli sifatida taʼriflash mumkin. Avvalo, ushbu leksik qatlamdan foydalanuvchi guruh yoshlar ekanligini taʼkidlash zarur. Chunki ijtimoiy qatlam sifatida yoshlar doimo jamiyatdagi sodir boʻlayotgan har qanday yangilanishlarni tez va faol “singdirib” oladi.

Taʼkidlangan tillarda yoshlar slengi bir xil emas, ular deyarli inson hayotining barcha sohalarini oʻz ichiga oladi. Odatda insonlarning boshqalar bilan boʻlgan aloqalari atrofida shakllanadi. Koʻpincha yoshlar tomonidan ishlatilgan sleng vaqt oʻtishi bilan katta avlod hayotining ham muhim qismiga aylanadi. Slengning geterogenligi, yaʼni notoʻliqligi va turfa shaklliligi turli diskurslarda – ish, oʻqish, tanishuv, ommaviy madaniyat, oila, internet va ijtimoiy tarmoqlarda faolligi bilan izohlanadi. Bu jarayonlar slengni tilning universallashtirilayotgan qatlamiga aylantiradi. Slengning markaziy tematik yoʻnalishi – shaxslararo munosabatlar bilan aloqador boʻlishi uning pragmatik mohiyatini anglatadi.

E.Matyushenka oʻz tadqiqotlarida sleng hodisasining ijtimoiy-lingvistik sifatlarini taʼkidlab, quyidagi fikrlarni keltiradi: “Sleng nisbatan erkin ijtimoiy qatlamlarga taalluqli boʻlgan yoshlar nutqiga xos boʻlib, ular umumiy qiziqishlar va yaqin ijtimoiy mavqe bilan birlashgan, shuningdek, slengdan adabiy til meʼyorlarini puxta egallagan, savodxon til egalari ham foydalanadilar” [Матюшенко 2007:10]. Tilshunosning taʼkidlashicha, sleng birliklari ommaviy axborot vositalari hamda zamonaviy badiiy adabiyot matnlarida tez-tez uchrab turadi. Bu holat ularning keng tarqalishida muhim manba boʻlib xizmat qiladi.

Oʻzbek tilshunosligida ham sleng, jargon va argo kabi noodatiy leksik qatlamlarni tadqiq etishga bagʻishlangan ilmiy izlanishlar maʼlum darajada olib borilgan. Jumladan, Gʻ.H.Rahimovning

“Britaniya va Amerika slengining sotsiolingvistik xususiyatlari” nomli tadqiqotida ingliz tilidagi sleng birliklarining ijtimoiy tabiati va ularning jamiyatdagi funksional jihatlari tahlil qilingan [Rahimov 2006:139].

D.N.Satimovning “Ingliz va o‘zbek yoshlar slengining qiyosiy tahlili” mavzusidagi dissertatsiyasida ta’kidlangan tillarga xos yoshlar nutqida ishlatiladigan sleng birliklari qiyosiy jihatdan o‘rganilib, ularga xos semantik hamda sotsiolingvistik xususiyatlar ochib berilgan [Сатимова 2020:56]. Shuningdek, tadqiqotchining “Ingliz va o‘zbek tillarida lisoniy substandartning turli diskurslardagi pragmatik, lingvokulturologik va sotsiolingvistik tahlili” nomli tadqiqot ishida ingliz va o‘zbek tillari leksik korpusining differentsiatsiya qatlamlari iste’mol doirasiga ko‘ra keng qamrovda qiyosiy analitik mezonlar asosida – standart va substandart kategoriyalar (ingliz tilida adabiy, umumiy va kollokvial, o‘zbek tilida adabiy leksika va umumiste’moldagi leksika)ga ajratilib, shu asosda lisoniy me’yor va subme’yor tushunchalarining nazariy mezonlari ishlab chiqilgan hamda substandart birliklarning turlari (sleng, jargon, argo, quyi kollokvializm, dialektal leksika, neologizm, anglitsizm, vulgarizm kabi), ularning terminologik ta’rifi va taksonomiyasi ochib berilgan [Сатимова 2025:11]. Tadqiqot ishida ingliz va o‘zbek tillarida rasmiy sanalmagan leksik qatlamni tashkil etuvchi sleng, kasbga doir jargonlar, kollokvial birliklar, shevalar, neologizmlar, anglitsizmlar, shuningdek, vulgarizmlar, argo va kriminogen invektiv birliklar substandart til vositasi sifatida o‘rganilgan. Ushbu birliklar ijtimoiy, nutqiy hamda pragmatik jarayonlar nuqtayi nazaridan qiyosiy tahlil qilingan. Izlanishlar natijasida ularning kommunikativ muhitda ishlatilishi, ijtimoiy qatlamlar bilan aloqadorligi va nutqiy vaziyatga adaptatsiyasi yoritib berilgan. Ta’kidlangan birliklarning pragmatik xususiyatlari pressuppozitsiya, implikatura, illokutsiya, perlokutsiya hamda nutqiy aktlar nazariyasi qamrovida tahlil etilib, ularning nutqiy jarayonda qanday ma’no yukini anglatishi keltirib o‘tilgan.

N.S.Nasrullayevning “O‘zbek va ingliz tillarida kompyuter hamda internet jargonlarining tadqiqi” nomli tadqiqot ishida zamonaviy axborot texnologiyalari bilan bog‘liq leksik birliklarning shakllanishi hamda qo‘llanilishi tahlil qilingan [Насруллоева 2021:56]. Bundan tashqari, A.S.Musayeva “Hozirgi o‘zbek tili sleng tizimining lisoniy tadqiqi” nomli dissertatsiyasida hozirgi so‘zlashuv nutqi leksik tizimida paydo bo‘lgan yangi lug‘aviy birliklarning funksional hamda ekspressivlik jihatlari tahliliga nutq normalari nuqtayi nazaridan yondashib, ulardagi stilistik belgining voqelanish holatini ochib bergan, shuningdek, til tizimining murakkab ko‘rinishdagi tashqi hamda ichki munosabatlari doirasida yangi slenglar paydo bo‘lishiga sabab bo‘luvchi omillar aniqlangan. Tadqiqotchi sleng hodisasini matnda qo‘llanilgan til birliklari qurshovida hamda boshqa nutq birliklari bilan o‘zaro aloqadorlikda tadqiq etilishini ta’kidlab o‘tadi [Musayeva 2026:9].

Slengning lisoniy faoliyat taraqqiyotida shakllanishi ko‘pincha ijtimoiy omillarning kuchli ta’siri bilan bog‘liqdir. Mazkur jarayon jamiyatdagi kommunikativ ehtiyojlar, ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar va madaniy transformatsiyalar oqibatida vujudga keladi. Shu nuqtayi nazardan, yangi hosil bo‘lgan slenglar assotsiativ aloqalarga bog‘liqligi, ularning semantik tuzilishining murakkabligi va okkazonal o‘zgarishlarga moyilligi slengning asosiy pragmatik ajratuvchi xususiyatlari sifatida namoyon etadi. Bu kabi birliklar til tizimiga bevosita yoki avtomatik tarzda kirib kelmaydi, ular ma’lum ijtimoiy “sinov” bosqichidan o‘tadi, ya’ni til egalari tarafidan tanlash hamda saralash tamoyillariga mos ravishda qabul qilingan birliklarga iste’molda faol ishlatiladi. Buning natijasida lug‘at tarkibidan joy olishi formal, funksional, semantik, so‘z yasalishi, grammatik va stilistik jarayonlar bilan barobar ijtimoiy va kommunikativ omillar bilan ham to‘g‘ridan to‘g‘ri bog‘liqligi qayd etilgan.

Xulosa qilib aytganda, slengni tadqiq etish masalasi qaysi sohada ishlatilishidan qat’i nazar tushunchaning murakkabligi, ko‘p qirraliligi va tarkibiy jihatdan heterogenligi bilan talqin etiladi.

Shu bois sleng birliklarini anglash yoki tarjima qilish bosqichida ular aks etadigan kontekstning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Tildagi o'zgarishlar, nutqiy birliklarning to'g'ri talqin etilishi va vujudga kelgan lingvistik vaziyatni tadqiq qilish masalalari faqat zamonaviy o'zbek va koreys tilshunosligi emas, balki tarjimashunosligi oldida turgan muhim ilmiy muammolardan sanaladi.

Shu nuqtayi nazardan, sleng birliklarining nafaqat yosh qatlam muhitida, balki jamiyatning har xil qatlamlarida qay tarzda funksional rol o'ynashi hamda qanday kommunikativ funksiyalarni o'tashini o'zbek va koreys tillari doirasida tadqiq etish dolzarb ilmiy masala sanaladi. Bu kabi tadqiqotlar tilning ijtimoiy-diskursiv taraqqiyotini, shuningdek, zamonaviy kommunikatsiya muhitida substandart til vositalari o'rnini mukammalroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 국어학자 일석(一石) 이희승(1896-1989)이 1961년 230,000여 어휘를 수록하여 편찬한 국어사전.

2. 일제강점기 국어학자 이규영(1890-1920)이 1916~1919년경에 집필한 문법표와 국어 자료를 집대성한 학술서.

3. Швейцер А.Д. Очерк современного английского языка в США. – М.: Высшая школа, 1963.

4. Хомяков В.А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. – Вологда, 1971.

5. Матюшенко Е.Е. Современный молодежный сленг: формирование и функционирование: автореф. диссертация на соискание ученой степени канд. филол. наук. – Волгоград, 2007.

6. Rahimov G'.H. Britaniya va Amerika slengining sotsiolingvistik xususiyatlari: Filol. fan. nomz. diss. – Samarqand, 2006.

7. Сатимова Д.Н. Инглиз ва ўзбек ёшлар сленгининг қиёсий таҳлили: Филол.фан.б.фалс. док. ...дисс. автореф. – Андижон, 2020.

8. Сатимова Д.Н. Ingliz va o'zbek tillarida lisoniy substandartning turli diskurslardagi pragmatik, lingvokulturologik va sotsiolingvistik tahlili: Filol.fan.dok. ...diss. avtoref. – Andijon, 2025.

9. Насруллоева Н.С. Ўзбек ва инглиз тилларида компьютер ва интернет жаргонларининг чоғиштирма тадқиқи: Филол.фан.б.фалс.док. ...дисс. автореф. – Самарқанд, 2021.

10. Musayeva A.S. Hozirgi o'zbek tili sleng tizimining lisoniy tadqiqi: Filol.fan.b.fals.dok. ...diss. avtoref. – Jizzax, 2026.

